

Aalesund Historielag

Postboks 150, 6001 Ålesund
aalesund.historielag@gmail.com
www.aalesundhistorielag.org

Til: Ansvarshavende for utformingen av nye Ålesund kommune, v/

eva.vinje.aurdal@alesund.kommune.no
oddvar.myklebust@sandoy.kommune.no
dag.olav.tennfjord@skodje.kommune.no
Astrid.Eidsvik@alesund.kommune.no
synnove.synnes@orskog.kommune.no
post@orskog.kommune.no
post@sandoy.kommune.no

vebjorn.krogsaeter@haram.kommune.no
knut.helge.harstad@orskog.kommune.no
post.nyealesund@alesund.kommune.no
bente.glomset.vikhagen@alesund.kommune.no
postmottak@alesund.kommune.no
postmottak@skodje.kommune.no
postmottak@haram.kommune.no

Ålesund, 3. september 2018.

Innspill til utformingen av nye Ålesund kommune

Aalesund Historielag ble stiftet i mars 2014 for å vekke interesse og skape forståelse for Ålesunds historie samt spre kunnskap om kulturarven og slå ring om alle slags kulturminner. Vårt engasjement er primært knyttet til Ålesunds historiske bysentrum Aspøya og Nørvøya inn til Volsdalen. I et utvidet perspektiv regnes hele området fra Slinningen til Gåseide som integrerte deler av byen, og faller inn under historielagets sekundære virke. En viktig oppgave Aalesund Historielag har tatt på seg er å være talerør for bevaring av byen Ålesunds særpregede materielle og immaterielle kulturarv. Vi har således fulgt med i arbeidet omkring dannelsen av nye Ålesund kommune, og vil her komme med noen faglige innspill til punkter som direkte berører vårt virkefelt.

Historielaget synes det er positivt at intensjonsavtalen for nye Ålesund kommune (dat. 19/6-2017) vil fokusere på at «lokal identitet og nærdemokrati skal vere høgt prioritert». Det er imidlertid skuffende å se at disse prinsippene på viktige punkter ikke følges. Intensjonsavtalen viser første tegn til brister allerede i starten, hvor det står at den baserer seg på at «Stortinget har bedt kommunane tenke langsiktig, 30 år eller meir». Hva kulturhistorisk identitet angår er tre tiår en særdeles kort tidshorisont. Her legger man i realiteten opp til å glemme sin historie heller enn å lære av den og ta med seg kvalitativ arv inn i fremtida.

Når det gjelder prosessen for sammenslåing av Ålesund, Skodje, Ørskog, Haram og Sandøy fremstår denne for Ålesund bys vedkommende som et slags kupp. Befolkningen har ikke fått si sin mening i valg eller folkeavstemning omkring fakta i intensjonsavtalen. Her ligger altså ingen mandat fra velgerne i bunnen når det gjelder avtalen mellom de fem kommunene. Politikerne respekterer dermed ikke demokratiske grunnregler, og bryr seg heller ikke om by-befolkningens lokale identitet. Intensjonsavtalen poengterer at kommunene som vil bygge nye Ålesund kommune skal være likeverdige. Det er et sterkt overtramp mot nåværende Ålesund kommune, som er langt større enn alle de andre kommunene til sammen. Her skal altså mindretallet bli tildelt en større grad av medbestemmelsesrett enn det store flertallet.

Aalesund Historielag har særlig bitt seg merke i to sentrale punkter i intensjonsavtalen hvor den lokale identiteten og nærdemokratiet i Ålesund by ikke respekteres. Det gjelder: 1) Kommunevåpen; 2) Målform. Disse punktene skal her belyses nærmere.

1) *Kommunevåpen.*

Intensjonsavtalen understreker tydelig at et nytt kommunevåpen skal utformes, men at Ålesund som by kan fortsette med å bruke sitt våpenmerke. Dette er en dårlig idé. Da den nye kommunen skal hete det samme som byen vil det bli særdeles merkelig at man skal operere med to våpen: Ålesunds byvåpen og Ålesunds kommunevåpen. Skulle kommunen hatt et annet navn enn byen, f.eks. Borgund eller Borgensund, ville man i denne saken kunnet argumentere for å ha to våpen. Å fjerne kommunevåpenstatusen til Ålesunds byvåpen vil uansett være skammelig og historieløst. Dette byvåpenet er det eldste som ble godkjent ved kongelig resolusjon som kommunevåpen i Norge, nemlig til byjubileet i 1898. Motivet er tatt fra Hans Strøms skrifter og viser en typisk sunnmørsbåt fra 1700-tallet. Båten symboliserer fiske og sjøfart, noe samtlige kommuner i nye Ålesund (inkl. resten av Sunnmøre) enkelt kan identifisere seg med. Ålesunds byvåpen er et utmerket samlende, kulturhistorisk og tidløst symbol for hele regionen. Båten viser både til historien og til nåtid/fremtid, hvor sjøfart fortsatt spiller en viktig rolle. Både Sandøy, Haram, Skodje og Ørskog har kommunevåpen av nyere dato uten gamle røtter som lokale symboler. Disse våpnene kan uansett ivaretas som integrerte deler av et nyredigert ordførerkjede. Hvis Ålesunds byvåpen fratras sin status som kommunevåpen vil det ikke lenger være Norges eldste ved kgl.res. godkjente kommunevåpen. Videre vil byvåpenet i så fall også miste sitt rettslige vern som offentlig våpen! Hvem som helst kan dermed ta det i bruk uten å måtte spørre om lov. Eneste fornuftige og riktige vil være å beholde Ålesunds byvåpen som kommunevåpen i nye Ålesund kommune.

2) *Målform.*

I intensjonsavtalen (inkl. vedlegg) kommer det klart frem at Ålesund skal bli en kommune med nynorsk som hovedmål. Bestemmelsen virker absurd. Det store flertallet av befolkningen benytter seg av bokmål, og i byen Ålesund har aldri nynorsk oppnådd nevneverdig fotfeste. Målformens suksess på landet har absolutt hatt noe for seg. Arbeidet med tilbakeføringen av f.eks. stedsnavn til gamle norske former har vært enklere ved hjelp av det språklige arbeidet landsmål/nynorsk har banet veien for. Nynorsk fikk gjennomslag nettopp på landet fordi befolkningen der fant det naturlig å ta opp denne målformen, som ble konstruert med utgangspunkt i bygdedialekter. Denne språkarven er også viktig for identiteten til landsbygda. I byen har imidlertid nynorsk ingen kulturhistoriske røtter. Med unntak av noen ytterst få personer har det blant Ålesund bys befolkning aldri vært naturlig å normalisere dialekten til nynorsk i skriftlig form. Byen har til alle tider vært dominert av riksmål/bokmål. Denne målformen er en viktig bestanddel av byfolks kulturelle identitet. Måten å ordlegge seg på i skriftlig form har veldig gamle tradisjoner fra det dansk-norske skriftspråket via riksmål til bokmål. Det dreier seg her om en sentral kulturarv som er viktig å ivareta. Her kan nevnes en lang rekke nedarvede ordspråk, fraser, tiltaleformer, kutyme for skriftlige redegjørelser, saksbehandlingsspråk, osv. osv. Bokmål er som byen Ålesund del av en nasjonal og internasjonal felles kultur med mange hundre år gamle sedvaner tilknyttet både Danmark, Tyskland og andre europeiske land. Å bestemme at nye Ålesund kommune skal ha nynorsk som hovedmål er uklokt. Her overkjører man det store flertallet i befolkningen og samtidig utraderes byfolkens verdifulle kulturarv. Skulle enkle demokratiske spilleregler følges ville det faktisk være naturlig at både nåværende og nye Ålesund kommune fikk bokmål som hovedmål. I raushetens og inkluderingens navn er det særdeles generøst om den nye kommunen ble nøytral når det gjelder målform, slik Ålesund kommune er i dag.

I tillegg til intensjonsavtalen er tydeligvis andre delprosjekter på gang, som også synes å legge opp til å viske ut Ålesund bys kulturhistoriske identitet. I Nytt i Uka (8/8-2018) har vi i så måte lest om at det nå planlegges nye navn på kommunedelsutvalg i nye Ålesund kommune. Her er de historiske navnene Aspøya og Nørvøya fjernet til fordel for den historieløse og intetsigende betegnelsen Kolvikbakken. Aalesund Historielag vet at saken har blitt sendt ut på høring og synes det er merkelig at vi ikke har mottatt denne, slik at vi har kunnet komme med faglige innspill.

Muligvis beror saken med navn på kommunedelsutvalg på en misforståelse. Aalesund Historielag vil uansett benytte anledningen til å fremlegge faglige innspill i denne forbindelse. Vi foreslår at kommunedelsutvalgene i byområdet går under betegnelsen «bydelsutvalg», rett og slett for å poengtere at det er byen det her er snakk om og ikke kommunens landsbygd. Bydelsutvalgene er naturlige å dele inn i: «Aspøy/Hessa» (dvs. Aspøya og Hessøya) og «Nørvøy/Borgund» (dvs. Nørvøya og området videre østover fra Nørvasundet t.o.m. Gåseide).

Redegjørelsene ovenfor viser hvordan utformingen av nye Ålesund kommune i sentrale saker går i retning av å viske ut viktige aspekter ved den kulturelle identiteten til Ålesund by. Ansvarshavende for utformingen av nye Ålesund kommune har muligheten til å gjøre noe med dette før det er for seint. Avisinnleggene omkring kommunevåpen, målform og kommunedelsutvalg – som vi har sett publisert i hopetall over lengre tid – er fremprovosert av lite gjennomtenkte bestemmelser satt i scene av politikere og evt. kommuneansatte som arbeider med kommunesammenslåingen. Avisinnleggene er ikke utslag av enkeltpersoners individuelle frustrasjon, men peker klart i retning av særdeles misfornøyde tendenser i befolkningen. Intensjonsavtalen har selv lagt opp til å ignorere demokratiske prinsipper for å presse gjennom unødvendige og ukloke vedtak. Dette er som å fylle bensin på bålet for tverrpolitiske lister ved neste kommunevalg. Hele kommunesammenslåingen står da i fare. Ingen er tjent med at politikerne sløser bort samfunnets ressurser på et prosjekt som forkastes når endelig velgerne får lov til å si sin mening. Å tro at by-befolkningens misnøye kanskje vil forsvinne av seg selv er temmelig naivt.

Det er et faktum at nåværende Ålesund kommune både kulturhistorisk og kommunikasjonsmessig henger dårlig sammen med Sandøy, Haram, Skodje og Ørskog. Faktisk finnes fortsatt visse sterke kulturhistoriske forskjeller mellom by og land, som politikere og byråkrater synes å ikke ville se. En sammenslåing av Sandøy, Haram, Skodje og Ørskog virker mer naturlig. Nåværende Ålesund kommune henger utvilsomt bedre sammen med Giske og Sula.

For nåværende Ålesund kommunes vedkommende er for øvrig den planlagte kommunesammenslåingen ikke avgjørende for at kommunen skal kunne eksistere i beste velgående i fremtida. Ålesund by kan gjerne oppta nye områder og vokse seg større. På mange måter vil dette kunne gagne byen og muligens også omlandet. Men sammenslåingen med andre kommuner skal ikke gå ut over byens kulturelle identitet. Vi mener det er viktig å bevare lokalt særpreg både i byen og på landet. Sånn sett er det også meningsløst hvis byen skal utradere landområdenes verdifulle særegenheter. Bygdekulturen er i høyeste grad viktig å ta vare på. Å legge opp til å viske ut grensene mellom, og de lokale særtrekkene i, by og land bidrar til å svekke det kulturhistoriske fundamentet hele samfunnet er tuftet på. En kommunesammenslåing kan bare bli vellykket dersom områdene som skal slås i hop faktisk naturlig passer sammen.

For å få muligheten til å kunne bidra med faglige innspill vil Aalesund Historielag for fremtida be om å få tilsendt alle høringer i saker som berører Ålesund bys kulturhistoriske særpreg og identitet.

Med vennlig hilsen

Styret i Aalesund Historielag

Kopi sendes til:

Sunnmørsposten: nyhet@smp.no

Nytt i Uka: redaksjon@nyttiuka.no